

bioKennis bericht

Akkerbouw en Vollegrondsgroente

januari 2010

27

→ Ambitie

De Productwerkgroep biologische akkerbouw en vollegrondsgroente ambieert de productie van duurzaam voedsel voor mens en dier. De producten moeten zich onderscheiden op smaak, kwaliteit en gezonde inhoudsstoffen. De Productwerkgroep wil deze ambities bereiken door: zorg voor mens en landschap; het versterken van de bestaanszekerheid van de boer en het sluiten van biologische kringlopen.

Daarnaast ontwikkelt de Productwerkgroep voorstellen voor biologische regelgeving. De Productwerkgroep is onderdeel van Bioconnect en bestaat uit vertegenwoordigers van biologische boeren en tuinders, meststoffenhandelaren, adviseurs, overheid, onderwijs en Skal.

Gezocht: biologische ondernemers in de akkerbouw en groenteteelt

Omschakelen naar biologische teelt is een ingrijpende beslissing. Vaak is de keuze niet makkelijk en wordt deze pas gemaakt na een uitgebreide oriëntatie en eindeloze gesprekken met collega's, partner, vrienden en ouders. In dit BioKennisbericht leest u wat 'biologisch' voor u kan betekenen. De afgelopen jaren heeft de biologische teelt zich ontwikkeld tot een moderne productiemethode met sterk groeiende afzetmogelijkheden. De ontwikkelingen gaan nog steeds razendsnel. De biologische sector zoekt vaklui: bouwt u mee aan de sector?

Vier redenen voor omschakelen

1. Een sterk groeiende markt

De markt voor biologische producten groeit flink. Wereldwijd is de omzet van biologische producten sinds 2001 verdubbeld. Europa en Noord-Amerika zijn samen goed voor 97% van de totale omzet. Wereldwijd stijgen de bestedingen aan biologische voeding met circa 12% per jaar. In Nederland is het marktaandeel van verse biologische producten gegroeid van 2,5% in 2007 naar 2,8% in 2008. Ook in het eerste kwartaal van 2009 steeg de omzet van biologische voeding sterk, vooral in supermarkten.

2. Een duurzame productiewijze

Biologische akkerbouwers en groentelers gebruiken geen kunstmest, chemisch-synthetische bestrijdingsmiddelen of gentic. Biologisch voedsel is onder zo natuurlijk mogelijke omstandigheden geproduceerd. Niet alleen een steeds groter wordende groep consumenten hecht waarde aan biologisch voedsel, maar ook de overheid heeft ambitieuze doelen. Elke supermarkt heeft tegenwoordig biologische producten in haar assortiment. Ook babyvoeding bevat bijvoorbeeld vrijwel altijd grondstoffen uit de biologische teelt. Als u kiest voor biologische telen, dan komt u niet meer in aanraking met chemisch-synthetische

Nieuw onderzoek

- vigour zaaizaad
- spectraal sortering zaden
- bodemvriendelijke oogst
- innovatie bij mechanisatie
- ruggenteelt Lauwersland
- onkruidbeheersing
- minimaliseren uitspoeling
- reductie broeikasgas
- mengteelt voedergewassen
- toepassing rijpadensysteem
- minimale grondbewerking
- milieuanalyse compost en digestaat
- retourstromen organische stof en nutriënten
- nieuwe groentegewassen
- resistentie tegen trips in kool en prei
- kwaliteit biologische aardappels
- beheersen van Phythophthora
- veredeling op smaak en gezondheid

bestrijdingsmiddelen. Een gezond gewas kan alleen groeien op een gezonde bodem en u zult hiervoor zelf gunstige voorwaarden voor moeten scheppen.

3. Uitdagende teelttechniek

Bij biologisch telen is een goede bodemvruchtbaarheid een belangrijk aspect. Dit vraagt een andere werkwijze. Hierbij is vooruit denken een belangrijke succesfactor. Het gebruik van vaste mest, compost, rustgewassen en groenbemesters speelt een grotere rol dan in de gangbare landbouw. De mechanisatie verandert ingrijpend bij omschakeling. Schade aan de bodemstructuur wordt harder afgestraft in de biologische teelt, dus dit aspect weegt zwaar bij de keuze van machines. Daarnaast wordt het onkruid vooral mechanisch bestreden waardoor teeltsystemen veranderen. In de biologische landbouw maakt men steeds vaker gebruik van RTK-GPS stuursystemen. Deze techniek heeft grote voordelen bij het verbeteren van de bodemstructuur en bij mechanische onkruidbestrijding. Ook andere innovaties in mechanische onkruidbestrijding en grondbewerking spelen een belangrijke rol.

4. Kansen voor uw bedrijf

Met biologische landbouw is het mogelijk om een goed bedrijfsresultaat te behalen. Over het algemeen is de omzet en het netto resultaat per hectare voor vergelijkbare gewassen hoger dan in de gangbare teelt. Je kunt stellen dat vakmanschap beter wordt beloond. Daar staat tegenover dat u een groter teeltrisico loopt. De omschakelperiode is een periode waarin u veel investeert. Als u slim omschakelt, kan de omzeterderving meevallen. Sommige ondernemers starten met biologisch telen omdat ze meer binding willen hebben met de consument. Deze bedrijven kiezen vaak voor rechtstreekse verkoop op het bedrijf en richten hun bedrijf daar op in.

Wat is biologische landbouw?

Het begrip 'biologisch' staat voor: "zo natuurlijk mogelijk tot stand gekomen" of "met zo min mogelijk kunstgrepen". In de biologische landbouw gebruikt men daarom geen kunstmest en chemisch-synthetische bestrijdingsmiddelen. Dieren houdt men onder zo natuurlijk mogelijke omstandigheden. Verder worden geen genetisch gemodificeerde organismen toegepast. Veel biologische landbouwpro-

ducten worden verwerkt tot voedingsmiddelen (bijvoorbeeld in de bakkerij en zuivelfabriek).

Daarbij gebruikt men geen kunstmatige hulpstoffen. Het doel van biologische landbouw is het in stand houden van het natuurlijke evenwicht tussen mens, plant en dier. Het gaat daarbij niet alleen om de landbouw, maar ook om onze leefomgeving als geheel. Om een product het predikaat 'biologisch' te geven, moet de productie aan bepaalde wettelijke regels voldoen. Op naleving van de regelgeving vindt toezicht plaats.

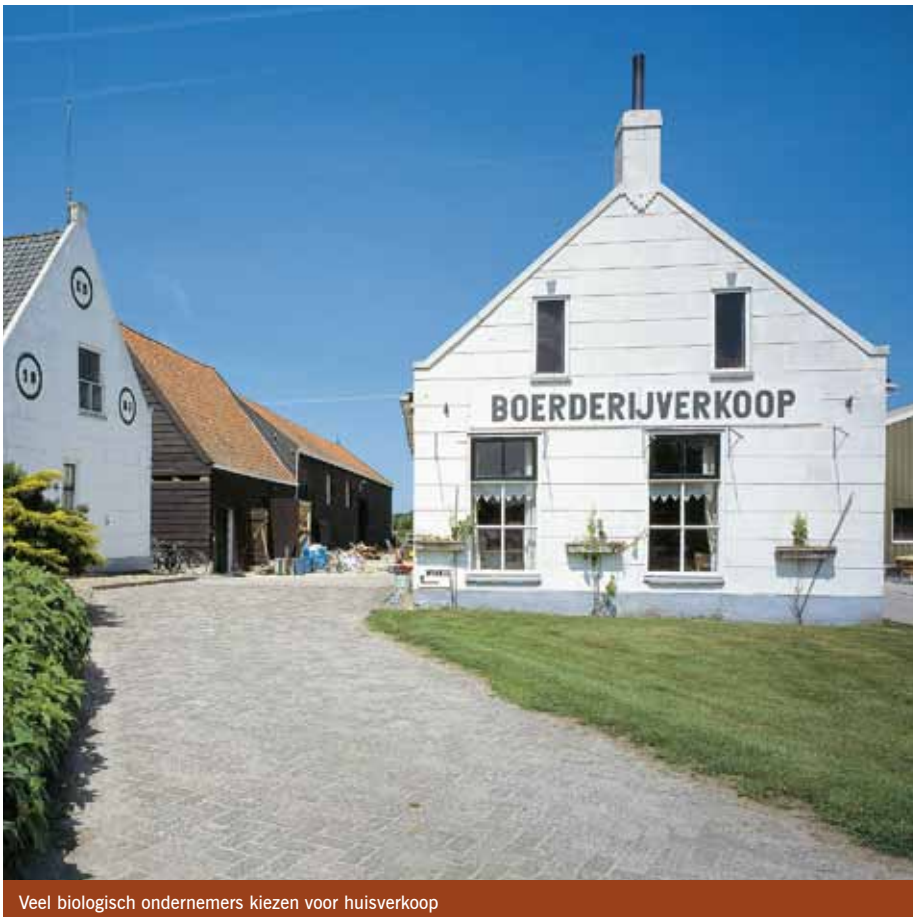
Keurmerken

Biologische producten zijn niet alleen herkenbaar aan de aanduiding 'biologisch', maar vaak ook aan een keurmerk. Het EKO keurmerk is een beschermd keurmerk en vindt u alleen terug op gecertificeerde biologische producten. Het Demeter-keurmerk gaat verder dan EKO. Demeter-bedrijven gebruiken onder andere een zaaikalender en preparaten. Regels ten aanzien van het gebruik van zaaizaden en mest zijn strenger. SKAL is de Nederlandse controleorganisatie voor alle biologische bedrijven. Op de website www.skal.nl vindt u een uitleg van de wet- en regelgeving.

Kort overzicht van de belangrijkste regels voor biologische teelt

- De omschakeltermijn is 24 maanden. Onder biologische teelt vallen alle gewassen die u 24 maanden na de omschakeldatum poot, zaait of plant.
- Alles wat u 12 maanden na omschakeldatum oogst, mag u verkopen als product 'in omschakeling'. Voor veevoeder-gewassen is dan vaak een meerprijs mogelijk.
- U mag geen gebruik maken van kunstmest;
- De meststoffen moeten voor het grootste deel van biologische herkomst zijn;
- U mag geen gebruik maken van chemisch geproduceerde bestrijdingsmiddelen;
- Teel gewassen in de grond of verbonden met de grond;
- Maak zoveel mogelijk gebruik van biologisch uitgangsmateriaal.

Op www.biodatabase.nl staat een overzicht met beschikbaar biologisch uitgangsmateriaal.

Veel biologisch ondernemers kiezen voor huisverkoop

Phytophthora

Phytophthora is één van de grootste problemen bij de teelt van biologische aardappelen. U kunt opbrengstderiving voorkomen door een aantal maatregelen te treffen. Vroegheid is hierbij een belangrijk aspect. Kies bij voorkeur voor rassen die vroeg zijn en voor voorgekiemd pootgoed. Rassen hebben een redelijke resistentie tegen phytophthora en er wordt matig bemest om niet al te veel loofontwikkeling te krijgen. Een goede structuur is belangrijk voor een vlotte en regelmatige groei. Op lange termijn bieden resistente rassen en het gebruik van UV-gewasbescherming wellicht perspectief.

Is biologische telen iets voor mijn bedrijf?

Er kunnen diverse argumenten zijn om *niet* om te schakelen:

- Onbekendheid met de productietechniek of afzet;
- Onzekerheid of biologische landbouw voldoende perspectief biedt;
- Het bedrijf draait economisch goed;
- Vooroordelen ten aanzien van biologische landbouw;
- Mogelijke liquiditeitsproblemen tijdens de omschakel jaren;
- Onvoldoende vakmanschap;
- Het bedrijf is te gespecialiseerd;
- Het bedrijf ligt in een afgelegen gebied, waardoor het bouwplan niet gemakkelijk in te vullen is;
- Het bedrijf is erg afhankelijk van zetmeelaardappelen en suikerbieten.

Ieder bedrijf is anders en iedere ondernemer maakt andere afwegingen. Laat onbekendheid met en vooroordelen over de biologische teelt niet bij voorbaat de boventoon voeren. Er zijn voldoende goede adviseurs en biologische telers die u meer kunnen vertellen over de biologische productiewijze. Laat u vooral niet leiden door mensen die weinig van biologisch telen afweten! De vooroordelen dat biologisch de wereldbevolking niet kan voeden of dat biologisch graan Mycotoxinen bevat zijn aangetoond niet waar.

'De knop om'

Veel telers zijn in het verleden omgeschakeld met het economisch perspectief als belangrijkste reden. Bij velen van hen is de passie later gekomen. Bij deze omschakelaars is 'de knop' dus pas later 'omgegaan'. Het geeft veel voldoening als het eerste (omschakel)gewas met succes is geteeld zonder gebruik van kunstmest en chemische gewasbescherming. Anderzijds leert de ervaring ook dat telers die niet

achter de biologische productiewijze staan het niet lang volhouden.

Test: Zal ik omschakelen?

Als ondernemer wilt u een afgewogen beslissing maken. Onderstaande vragen kunnen u hierbij helpen.

Vindt u biologisch telen een uitdaging?

ja nee weet niet

Staat u achter de biologische productiewijze?

ja nee weet niet

Bent u bereid een grote verandering in uw bedrijf teweeg te brengen (nieuwe teelten, investeringen, meer arbeid, e.d.)?

ja nee weet niet

Verwacht u dat het rendement van uw bedrijf na omschakeling positief verandert?

ja nee weet niet

Hebt u de eerste drie vragen met 'ja' beantwoord en de laatste vraag met 'nee' of 'weet niet', dan is het verstandig om contact op te nemen met een gespecialiseerde adviseur om een proefberekening te maken. Als u op één van de eerste vragen 'weet niet' beantwoordt, is het verstandig verder te informeren. Er zijn regelmatig omschakel- of oriëntatiecursussen.

Ook bent u welkom bij groepen van biologische ondernemers. Als u uiteindelijk alle vragen positief beantwoordt, dan bent u een geschikte kandidaat.

Hoe maak ik een afgewogen keuze?

Nadat u hebt nagedacht over wat u eventueel wel of niet wilt, volgt een tweede stap. U denkt na over hoe uw bedrijf eruit zal zien na omschakeling. Het kan zinvol zijn om uw ideeën met specialisten te bespreken. Denk in elk geval na over de volgende onderwerpen:

Vruchtwisseling en bouwplan

Bij omschakeling krijgt u vaak te maken met nieuwe gewassen en neemt u wellicht afscheid van vertrouwde gewassen. Het bouwplan verandert. Voor grote gangbare teelten (zoals industrieaardappelen en suikerbiet) bestaat nauwelijks een biologische afzetmarkt.

Andersom teelt men op biologische bedrijven vaak gewassen die minder gebruikelijk zijn bij gangbare bedrijven (zoals pastinaak en pompoen). De bodem bepaalt veel van uw mogelijkheden. De vruchtwisseling moet ruim en doordacht zijn.

Omschakeling

Tijdens de omschakeling teelt u gewassen volgens de biologische principes. In het begin mag u de producten echter nog niet verkopen met het certificaat 'biologisch'. Alleen voor gewassen met bestemming veevoeder is er een afzetmarkt, omdat bij veehouderijbedrijven een deel van het voer 'in omschakeling' mag zijn. Soms is er vraag naar onbespoten producten voor gangbare babyvoeding. De omzettering kan per bedrijf erg verschillen. Meestal zijn er één of twee jaren met een forse omzettering. Bij een langzame, goed uitgekende omschakeling kan de omzettering meevallen.

Afzetkanalen

Als biologische boer krijgt u te maken met een ander speelveld bij de afzet van uw producten. De verhoudingen in de markt liggen anders en er is meer overleg nodig met marktpartijen. Biologische boeren overleggen onderling veel over het bouwplan en over afspraken met de handel. Het is belangrijk om in een vroegtijdig stadium contact op te nemen met afzetpartners zodat u kunt telen wat de markt vraagt.

Investeringen

Een omschakelend bedrijf heeft meestal een enorme investeringsbehoefte; niet alleen voor mechanisatie maar soms ook

voor gebouwen. Een aardappelbewaring waarin gegast is, is bijvoorbeeld niet meer geschikt voor de opslag van biologische aardappelen. Ook de mechanisatie moet vaak vergaand aangepast worden. Het gaat dan niet alleen om apparatuur voor mechanische onkruidbestrijding. Vaak is de aankoop van een thermische brander een noodzakelijke investering. Op biologische bedrijven is de bodemstructuur van groot belang. Daarom moet u de hele grondbewerking kritisch tegen het licht houden. Vaak leidt dit tot aanpassingen in het trekkerpark en machines voor grondbewerking. GPS-techniek heeft grote voordelen voor biologische bedrijven. Bij het begin van de omschakeling kunt u het beste direct overwegen of u in deze techniek wilt investeren.

Arbeid

Op biologische bedrijven is meer trekkerarbeid nodig. Vaak kunt u werkzaamheden die u voorheen uitbesteedde aan een loonwerker beter in eigen hand houden. Daarnaast is er meestal veel personeel nodig voor wieden met de hand. Ook bepaalde nieuwe gewassen kunnen meer inspanning vragen.

Bedrijfsresultaat

Wat is het effect op de rentabiliteit na omschakeling wanneer alle (verwachte) veranderingen worden meegenomen? Hoe overbrugt u de omschakelijaren? Is een lening nodig? Wat zijn de risico's? Maak berekeningen om tot een goed afgewogen beslissing te komen en om te weten wat u kunt verwachten tijdens de omschakelperiode.

Meer informatie en links

www.skal.nl

Wet- en regelgeving en aanmelden als biologisch ondernemer. De regelgeving wordt bepaald door het ministerie van LNV. De controlerende instantie is Skal. De regelgeving is in Europees verband bepaald in de verordening EU 2092/91.

www.dlvplant.nl of www.dlvbiologisch.nl

DLV Plant heeft meerdere in biologische landbouw gespecialiseerde adviseurs. U kunt hier ook informeren naar oriëntatiecursussen of omschakelcursussen.

www.bioconnect.nl

In Nederland zijn diverse studiegroepen actief. Deze zijn vrijwel altijd verbonden aan het 'Bedrijfsnetwerk biologische open teelten' van Bioconnect. Kijk op de website of informeer bij biologische telers in de buurt.

www.biokennis.nl

Praktisch toepasbare kennis uit het biologisch onderzoek.

www.biologischondernemen.nl

Informatie over omschakelen, een stappenplan, praktische rekenvoorbeelden en saldo's.

www.ppo.wur.nl

Teelthandleidingen en onkruidbeheer. Diverse publicaties zijn via deze site te bestellen, onder meer: "Zeven teelten in de praktijk" en "Praktisch onkruidbeheer in akkerbouw en vollegrondsgroententeelt zonder chemie".

Het doel van Bioconnect is het verder ontwikkelen en versterken van de biologische landbouw sector door het initiëren en uitvoeren van onderzoeksprojecten. In Bioconnect werken ondernemers (van boer tot winkelvloer) samen met onderwijs- en onderzoeksinstellingen en adviesorganisaties en dit leidt tot een vraagstuurde aanpak die uniek is in Europa.

Het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit is financier van de onderzoeksprojecten.

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Wageningen UR (University & Research centre) en het Louis Bolk Instituut zijn de uitvoerders van het onderzoek. Op dit moment zijn dit voor de biologische landbouwsector zo'n 140 onderzoeksprojecten.

DLV Plant heeft de resultaten uit het onderzoek op bedrijfsniveau vertaald voor dit BioKennisbericht.

Contact

Contactpersoon: Sander Bernaerts
e-mail: s.bernaerts@dlvplant.nl
telefoon: 0317 491 578

Eindredactie / Vormgeving / Productie
Wageningen UR, Communication Services
e-mail: h.vankeulen@wur.nl
telefoon: 0317 486 370

Biologische akkerbouwers hebben veel aan de RTK-GPS techniek